

merjalno proučevanje, ki bi ugotovilo več delovnih smeri. Nekatere od teh so po njegovem tele: kritika družbe in kulture, ustvaritev knjižnega jezika in narodove književnosti, zgraditev znanosti, narodna zavest ter nastanek leposlovja in gledališča.

V. Markov se je uprl prištevanju A. T. Linharta k ateistom. Po njegovem Linhartovo delo »spräche zwar für Antiklerikalismus, aufgeklärtes Laientum, aber nicht für mehr«. S tem v zvezi se je dotaknil problema prostozidarskih lož. Čudno se mu zdi, da jih ni bilo v Ljubljani in v Kranju, ko so bile v Mariboru, Celovcu, Gorici, Trstu, Zagrebu in v Varaždinu. Zato je vprašanje, če je bila s kmetijsko družbo ali akademijo že ustvarjena baza, ki je vnaprej blokirala funkcijo lože, ali pa je šlo zgolj za nasprotje med nemškim plemstvom in slovenskim meščanstvom.

G. Maver je poudaril, da se predavanje I. Frangeša od drugih prijetno razločuje po tem, ker se zadržuje na področju književnosti. Njegovo metodo imenuje metodo »literarne geografije«, ki je v sodobnem stanju raziskav sicer nujna, vendar pa bi za celoto veljalo soditi na temelju vseh ohranjenih dokumentov in upoštevati vse vidike (zgodovinski, sociološki, pravni in izključno književni).

G. Maver zaključuje s sporočilom, ki ga je umestno navesti v celoti. Starejša obdobja slovenske književnosti so namreč v sodobni znanosti pastorka, ki je prepuščena slučajnemu zanimanju. SAZU se jih ne loteva, študent ljubljanske univerze pa študij začne takorekoč šele s Prešernom. Zato je tudi za nas pomembno inzistiranje G. Mavera »sur la nécessité d'intensifier nos études sur l'époque des Lumières dans les pays slaves, sur une époque qui, offensée par le grand essor que y a joué le romantisme, est restée trop longtemps dans l'ombre, mais dont l'importance pour l'histoire de la civilisation des Slaves a été fondamentale« (str. 199).

Jože Pogačnik

SLOVENC V NAJNOVEJŠI SLOVAŠKI ZGODOVINI SVETOVNE LITERATURE

Sredi poletja 1963 je v založbi Osveta v Bratislavi izšla zajetna zgodovina svetovne literature (Dejiny svetovej literatury) v dveh zvezkih, od katerih ima prvi 763, drugi pa 521 strani leksikalnega formata. Zgodovina je kolektivno delo 46 slovaških in čeških avtorjev pod glavnim uredništvom Milana Pišuta in daje pregled svetovne književnosti vseh narodov in časov.

Prva knjiga ima na straneh 244—271 poglavje z naslovom Jugoslovanska literatura; v tem poglavju je zaobsežena tudi pregledna slika slovenske besedne tvornosti. Pisec pregleda je František Benhart, znani prevajalec slovenskih leposlovnih del v češčino. Zaradi tesno odmerjenega prostora je avtor svoj prispevek zasnoval kot skupno celoto vseh jugoslovanskih literatur, vendar tako, da je po poglavjih odstavke o posameznih nacionalnih književnostih obravnaval skupaj. Snov je porazdelil na 11 poglavij, ki imajo naslednje naslove: Srednji vek, Humanizem in renesansa, 17. stoletje, 18. stoletje, Narodna pesem, Doba romantike, Doba po l. 1848; Doba realizma, Doba moderne, Doba med obema vojnama in Doba po drugi svetovni vojni. Celoten prispevek obsega 27 strani, od katerih je kakih 5 posvečenih slovenski književnosti, dobra polovica strani na kraju sestavka pa makedonski. V razumljivo zelo sumarični obliki je prikazana slovenska literatura od brižinskih spomenikov preko glavnih literarnih postav iz reformacije, narodnega preroda, Zoisovega omizja, Prešerna, zastopnikov realizma, moderne in medvojne literature do najnovejših pojavov v njej po osvoboditvi. Tekst je ilustriran z 11 portreti jugoslovanskih pisateljev, med katerimi so trije slovenski (Prešeren, Cankar, Zupančič). Tem trem osebnostim so posvečeni tudi daljši samostojni odstavki. Kljub skrajni strnjivosti podatkov, ki so skopi, pa vendar natančni in zaokroženi, ti dajejo dovolj dobro in pregledno informativno sliko o zgodovinskem poteku in svojskem značaju naše književnosti.

SLOVENICA V SLOVANSKEM PŘEHLEDU 1963

Pred seboj imamo prve štiri številke letošnjega (1963) letnika Slovanskega přehleda, tega zaslužnega in po slovanskem svetu vsestransko dobro informiranega časopisa, ki je v teku skoraj petdesetletnega svojega izhajanja objavil izdatno število razprav, člankov, notic in prevodov tudi iz slovenske literature in imel po drugi strani

kopico slovenskih sodelavcev pred prvo svetovno vojno, med obema vojnoma in po osvoboditvi. V doslej izšlih številkah 49. letnika sta poleg manjših drobnih sestavkov, ki jih je povečini napisal naš rojak dr. Oton Berkopec, kakor je npr. prikaz Smolejevega Slovenskega gledališkega leksikona, bibliografije Bratka Krefta in podelitve Prešernovih nagrad, objavljena tudi dva daljša članka, ki govorita o slovenski književnosti. To sta članka Viktorja Kudelke z naslovom Kaj je novega v slovenski poeziji in Jana Petra z naslovom K vprašanju Borekega prevodov iz Prešernovih pesmi v češčino. Oba avtorja sta nam kolikor toliko znana: Kudelka po nekaterih svojih poročilih o slovenskih literarnih delih v češkem revijalnem tisku in po tem, da v okrilju Slovanskega Ustava v Pragi pripravlja zgodovino novejšega slovenskega slovstva (starejšega bo v isti knjigi obdelal dr. Berkopec), drugega pa poznajo vsaj ljubljanski slavisti iz časa pred kakimi štirimi leti, ko je kot štipendist bival nekaj mesecev v Ljubljani in se že tedaj ukvarjal med drugim tudi z vprašanjem prevodov iz Prešerna v češčino.

Kudelka, ki zajema podatke iz prvega vira, je zasnoval svoj interesantni prikaz najnovejše slovenske poezije na opisu treh slovenskih povojnih pesniških generacij, ki so si sledile v treh zaporednih valovih. Zastopniki starejšega rodu (Golia, Albreht, Novyjevca) so pomrli in tako se je podoba slovenske poezije v zadnjih petih, šestih letih popolnoma spremenila. Prvi izraziti povojni pesniki Kajetan Kovič, Janez Menart, Tone Pavček in Ciril Zlobec, katerim so bili nekakšni predhodniki pesniki Peter Levec, Ivan Minatti, Ada Škerl in Lojze Krakar, so nastopili v skupni zbirki »Pesmi štirih« (1953). V tej zbirki pa se kljub osnovni skupni umetniški in idejni orientaciji že kažejo izvirnost in individualne posebnosti posameznih pesnikov, ki so pričale o tem, da bo vsakteri izmed njih šel svojo lastno pot. Pisu članka se zdi, da se je med njimi poezija T. Pavčka še najbolj oddaljila od komplicirane življenjske problematike današnjega človeka in sveta. Lirični svet njegove prve samostojne zbirke Sanje živijo dalje (1958) se je komaj kaj spremenil od časov skupnega nastopa. To je blaga in nebojevita poezija, ki že po tradiciji opeva ljubezen in naravo, tako da se bliža skoraj že sentimentalnosti. Stališče Pavčkove poezije je stališče kmečkega človeka, ki je bil prisiljen zapustiti zatišje rodne vasi in se v novem mestnem okolju počuti kot tujec. Nagnjen je k pasivnemu opazovanju notranjih razpoloženj in daje vtis zastarelosti. Dobra njegova stran pa je kultiviranost verza.

Pravo nasprotje Pavčkovemu sladkobolnemu odzrcaljenju lastne notranjosti je Menartova poezija, ki je vsa obrnjena v predmetni svet in sodobno življenjsko stvarnost. Po prvi zbirki Prva jesen je izdal Časopisne verze, ki so v pravem pomenu besede poezija svojega časa. Pesnik je opustil tradicionalno kompozicijo in je poskušal v bralcu vzbuditi vtis, da pred seboj nima pesniške zbirke, temveč efemeran časnik s tradicionalnimi rubrikami, stolpci in grafično opremo. Na prvi pogled deluje zbirka kot kurioznost, vendar so verzi podoba tistega, kar se tiče in kar doživlja današnji človek.

Poezija Cirila Zlobca je predvsem »zgodovina srca«, pesniška avtobiografija, ki prehaja od spominov na mladost do nravnih kriz sodobnega človeka. Pesnik ljubezenske lirike ne izolira od druge življenjske problematike, tako da se njegova zgodovina srca sklada z zgodovino sodobnega sveta, manjka pa mu filozofska koncepcija. Ta nedostatek Zlobčeve poezije postane še bolj jasen, če jo primerjamo s poezijo najmlajšega zastopnika te generacije, s poezijo Kajetana Koviča, ki je najbolj tipičen predstavnik tega pesniškega rodu, kar sta potrdili obe njegovi dosedanji zbirki. Poleg tega spada tudi med najvidnejše slovenske prevajalce poezije (S. Raičkovič, Marc Alyn, Jevtušenko). Kovič je zelo samokritičen; v času, ko se je lirični svet mladih slovenskih pesnikov zožil do skrajnih meja subjektivizma, prihaja Kovič s pesmimi, ki ne samo posredujejo življenje v sodasni svet, temveč ga skušajo tudi oblikovati in razložiti.

V drugi val slovenske povojne pesniške generacije šteje Kudelka pesnike Daneta Zajca, Vena Tauferja, Gregorja Strnišo, Sašo Vegri in nekoliko starejšega Pavla Zidarja. Čeprav so svoje pesmi že poprej objavljali, so v glavnem vendar nastopili l. 1958, ko je D. Zajc izdal kot najizrazitejši, toda idejno najbolj problematični pesnik svojega rodu prvenec Požgana trava. Istočasno so izšle Tauferjeve Svinčene zvezde in Mesečni konj Saše Vegrijeve. Sledili so Strniševi Mozaiki (1959), Zidarjeve Kaplje ognjene (1960), druga zbirka D. Zajca Jezik iz zemlje (1961) in Naplavljeni plen S. Vegrijeve (1961). Ta novi val slovenske poezije je še bolj subjektiven. Tragična življenjska podlaga teh mladih pesnikov so kruti doživljaji iz druge svetovne vojne, ki so jo doživljali še kot otroci brez vsake orientacije v vojnem kaosu. Njihova poezija je prežeta s tragičnim pesimizmom zaradi doživljanja med vojno, a je hkrati izraz njihovega stališča do sodobne stvarnosti, ki ni izpolnila njihovih mladih sanj in pričakovanj. Značilna za te

pesnike je izguba življenjske perspektive, osamljenost in brezup; teh morečih občutkov se osvobodijo le v ljubezenski sreči ali v urah upora. V nekaterih Zajčevih pesmih gre ta družbeni nonkonformizem tako daleč, da skuša problemizirati sam smisel zgodovinskega razvoja.

Zadnji val slovenske povojne poezije predstavljajo pesniki F. Forstnerič, Valentin Cundrič, Marijan Kramberger in Niko Grafenauer, katerim pisec priključuje še F. Pičnik in L. Krakarja. Razen tega zadnjega so vsi drugi v glavnem nastopili na začetku 60. let. Ta generacija skuša preko disonanc, skepse in razočaranj priti do svetlejših perspektiv, čeprav v njih še ni dovolj življenjske sile, je pa vsaj svitanje življenja. Umetniška oscilacija med tvornostjo teh »tridesetletnikov« in med obema prejšnjima valoma najmlajše pesniške generacije ustvarja glavno dinamiko slovenske poezije teh let.

Slika slovenske povojne poezije je treba dopolniti še z omembo dela starejših zastopnikov A. Vodnika, J. Udoviča, C. Vipotnika in Mateja Bora, čigar pomen pa je bolj v dramatik. Vsak izmed teh pesnikov je izdal zbirko pesmi, ki pričajo o njihovem naporu, da uravnajo svoj korak z mislijo in obliko sodobne poezije. Posebno nova Borova zbirka Sled naših senc je v slovenski povojni poeziji znak sodobne stvarnosti. V njej nadaljuje svoje delo z najboljšimi tradicijami družbeno angažirane poezije. Osredje zbirke, ki je žanrsko in motivno dovolj različna, sta oba cikla z naslovom Atomski vek, v katerem pesnik kaže svoj nemir in skrb zaradi usode človeškega rodu. Ta zbirka razširja obzorje slovenske poezije z aktualno problematiko, ki se tiče vseh ljudi na svetu. Značilno za vse te pesnike je tudi, da prevajajo tuje avtorje, predvsem tiste, ki veljajo za klasike moderne svetovne poezije: Baudelaira, Rimbauda, Verlaina, Valeryja, Rilkeja, pa tudi Lorco in Aragona.

Na kraju svojega članka avtor posebno poudarja pomen dela Jožeta Udoviča, čigar izvorna poezija zaznamuje vse mene in spremembe slovenske poezije v povojnih letih in ima hkrati najodločilnejši vpliv na generacijo mladih in najmlajših slovenskih pesnikov.

V drugem članku prizadevni češki slavist Jan Petr razmotriva vprašanje prevoda celotnih Prešernovih pesmi v češčino, ki ga je na prelomu stoletja pripravljala češki pesnik in bivši direktor Univerzitetne knjižnice v Pragi, dr. Jaromir Borecký, in na katero je A. Aškercu še pred izidom slavnostne številke Ljubljanskega zvana, posvečene stoletnici Prešernovega rojstva, opozoril I. Žmavc iz Prage. Avtor nato citira Boreckega pismo Aškercu z dne 22. XI. 1900, ki je odgovor na zadevno Aškerčevo pismo, v katerem mu sporoča, da res namerava prevesti našega pesnika v celoti, da bo prve svoje prevode objavil v decembrski številki Slovanskega prehleda 1900, kar se je tudi zgodilo. Čeprav pa so češki in slovenski prijatelji Boreckega pričakovali, da bo v kratkem pripravil nameravano izdajo Prešernovih Poezij, do tega nikoli ni prišlo. Prevajalec je odlašal s prevajanjem in je v poznejših letih izgubil zanimanje za to delo. V njegovi zapuščini, ki se hrani v literarnem arhivu Narodnega muzeja v Pragi, je sicer res nekaj še neobjavljenih njegovih prevodov, vendar je skupaj z objavljenimi prevedel le 27 Prešernovih pesmi in bi moral za uresničenje svojega načrta prevesti še najmanj dvakrat do trikrat toliko. Kasneje je nameraval izdati vsaj izbor iz Prešerna in celo antologijo prevodov iz slovenske poezije, katero bi začel s Prešernom, o čemer je tudi poročal Aškercu še leta 1912. Toda iz vsega tega ni bilo nič. Avtor nato konstatira, da Čehi še do danes nimajo celotnega Prešerna v svojem prevodu (Penížkov iz 1882 je samo izbor) in tako bo ostal tak celoten prevod še vedno v tistem anonimnem rokopisu, ki se hrani v ljubljanski Narodni in univerzitetni knjižnici, ki pa je nepesniški in že zdavnaj zastarel.

Francé Dobrovoljč

ČEŠKA PREDELAVA PREŠERNOVEGA KRSTA PRI SAVICI

Leta 1903 je v zborniku za češko ženstvo Kalendář paní a dívek českých izšla povest »Črtomir«, ki razodeva vsebinske in deloma idejne vplive Prešernovega »Krsta pri Savici«. Kot avtor je podpisan Rihard Klas, to pa je psevdonim za urednico zbornika pisateljico Gabrijelo Preissovo. Ta je do takrat že več kot deset let kazala veliko zanimanje za Slovence z vrsto povesti, ki se dogajajo na slovenskem Koroškem, z organizi-